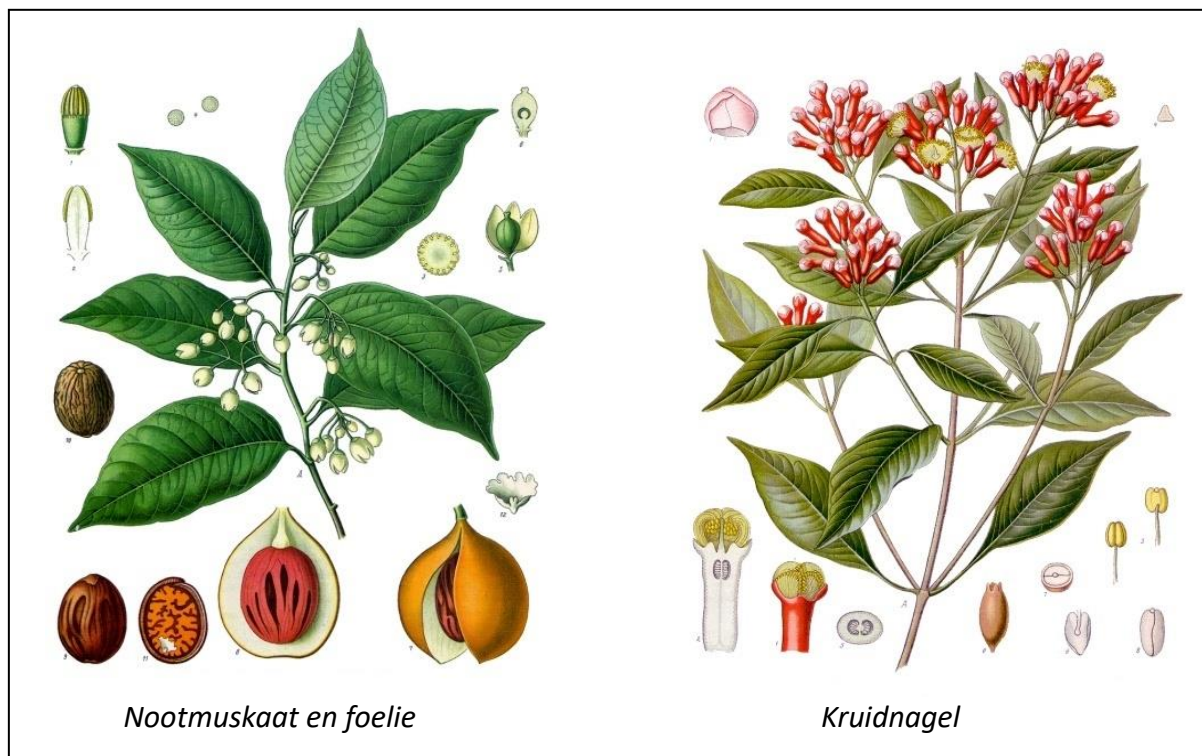

KRUIDNAGELS

Al in de Middeleeuwen stonden de Molukken bekend als de Specerijeilanden. Kruidnagel, nootmuskaat en foelie groeiden toen alleen op de Molukse eilanden. De Molukken maakten deel uit van handelsnetwerken die zich uitstrekten over heel Zuidoost-Azië. Vanuit Europa vonden eerst de Portugezen de route naar de Molukken. Daarna volgden de Nederlanders.

Nootmuskaat en foelie

Kruidnagel

Boom en cultuur

De kruidnagel of *tjengkeh* behoort, net als bijvoorbeeld nootmuskaat en peper, tot de specerijen. Dat zijn allemaal delen van bomen of planten met een sterke geur of smaak. Bij de kruidnagel kun je dat al aan de naam horen: een kruidnagel is bedoeld om eten te 'kruiden', op smaak te brengen. En wanneer je een kruidnagel goed bekijkt, dan lijkt hij wel wat op een 'nagel', een spijker met een bolle kop.

Eigenlijk zijn de nagels gedroogde bloemknoppen van de kruidnagelboom. Deze boom kwam oorspronkelijk alleen voor op een paar kleine eilandjes in de Noord-Molukken. Daar groeiden de kruidnagelbomen in het wild, verspreid

tussen andere bomen in het tropisch regenwoud. Later zijn ze in tuinen aangeplant.

De kruidnagelboom kan wel vijftien meter hoog worden en leeft gemiddeld zo'n zestig jaar. De bladeren van de volwassen boom zijn donkergroen en glimmend. De bloemen zijn rozerood en groeien in kleine trossen aan het uiteinde van de takken. Vlak voordat de bloemknoppen opengaan, worden ze geplukt. Dat moet snel gebeuren anders verliezen ze hun fijne aroma. Na de pluk worden de groengele kruidnagels buiten in de zon gelegd om te drogen. Binnen een paar dagen krijgen ze hun bruine kleur. Het hele dorp ruikt er dan naar. Daarna kunnen de kruidnagels worden verkocht.

Kruidnagels liggen te drogen op matten

Verspreiding en gebruik

Op de Molukken zelf werden kruidnagels nauwelijks gebruikt, hooguit als middeltje tegen kiespijn of om er kruidnagelbootjes van te maken. Maar elders in de wereld waren kruidnagels een luxeproduct, waar rijke mensen veel geld voor wilden betalen.

Wat deden ze ermee?

De oude Egyptenaren gebruikten kruidnagels bij het balsemen van de overleden farao's. De Romeinen gooiden ze in het vuur bij grote feesten, zodat de stad lekker ging ruiken.

De Chinezen en Arabieren hadden ze nodig om reukstoffen en parfums te maken; ook gebruikten ze ze af en toe in het eten.

De Europeanen wilden ze graag hebben om het anders flauwe eten op smaak te brengen. En soms ook om te verbergen, dat het vlees niet meer al te vers was.

Kruidnagels werden ook beschouwd als medicijn bij verkoudheid en koorts.

In de Middeleeuwen voeren ieder jaar zo'n zes schepen, meestal vanaf Java, naar de Molukken om kruidnagels en andere producten als nootmuskaat en paradijsvogels te kopen.

Nootmuskaat en kruidnagel

Op Ternate en de andere eilanden in de Noord-Molukken waren genoeg kruidnagels te vinden om de schepen te vullen. Dat werd anders toen er in de zestiende

eeuw ook veel Portugese schepen kwamen. De handelaren uit Portugal kochten alle kruidnagels die ze maar konden krijgen. Ze betaalden er goed voor.

De bewoners van Hoamoal en de zuidkust van Seram zagen hun kans schoon. Ook zij plantten bomen aan om van de handel met de Portugezen te kunnen profiteren. Nog wat later kwamen de eerste kruidnagelbomen op Ambon en de Lease (de eilanden Haruku, Saparua en Nusalaut). Toen de Nederlanders in 1599 op de Molukken kwamen, waren Ternate en Tidore in de Noord-Molukken nog het belangrijkste, maar Hoamoal was sterk in opkomst.

weinig mensen en schepen nooit de handel in de hele Molukken zouden kunnen controleren.

Daarom veroverden ze Ambon en de Lease in een aantal oorlogen, zoals de oorlog op Alaka. In de rest van de Molukken vernietigden ze alle kruidnagelbomen. Dat ging natuurlijk niet zonder heftige strijd, maar in 1656 hadden de Nederlanders hun doel bereikt. Toen hadden ze de hele handel in kruidnagels in handen. Dat heet een monopolie.

In de negentiende eeuw werden kruidnagelplantjes naar Oost-Afrika gesmokkeld en al snel werden de landen daar een grote concurrent, vooral omdat ze

Toen de Portugezen op de Molukken kwamen, bleef de handel met de Javanen en de andere Aziatische kooplieden gewoon doorgaan. Dat veranderde met de komst van de Nederlanders. Die wilden alle kruidnagels in handen krijgen en vielen de schepen uit andere landen aan. Toch bleven de Javanen komen en ook kooplieden uit bijvoorbeeld Engeland. De Molukkers verkochten liever aan hen, dan aan de Nederlanders, omdat ze meer betaalden of omdat ze producten aan boord hadden die ze graag wilden hebben. Daarom gingen de Nederlanders het anders aanpakken. Ze begrepen wel, dat ze met

goedkoper konden produceren. Tegenwoordig groeit de kruidnagelboom op bijna alle Indonesische eilanden. En dat is wel nodig, want de olie van de kruidnagel wordt verwerkt in krètèksigaretten. Die zijn zo geliefd, dat Indonesië, de grootste producent van de wereld, toch nog kruidnagels moet importeren uit Oost-Afrika.

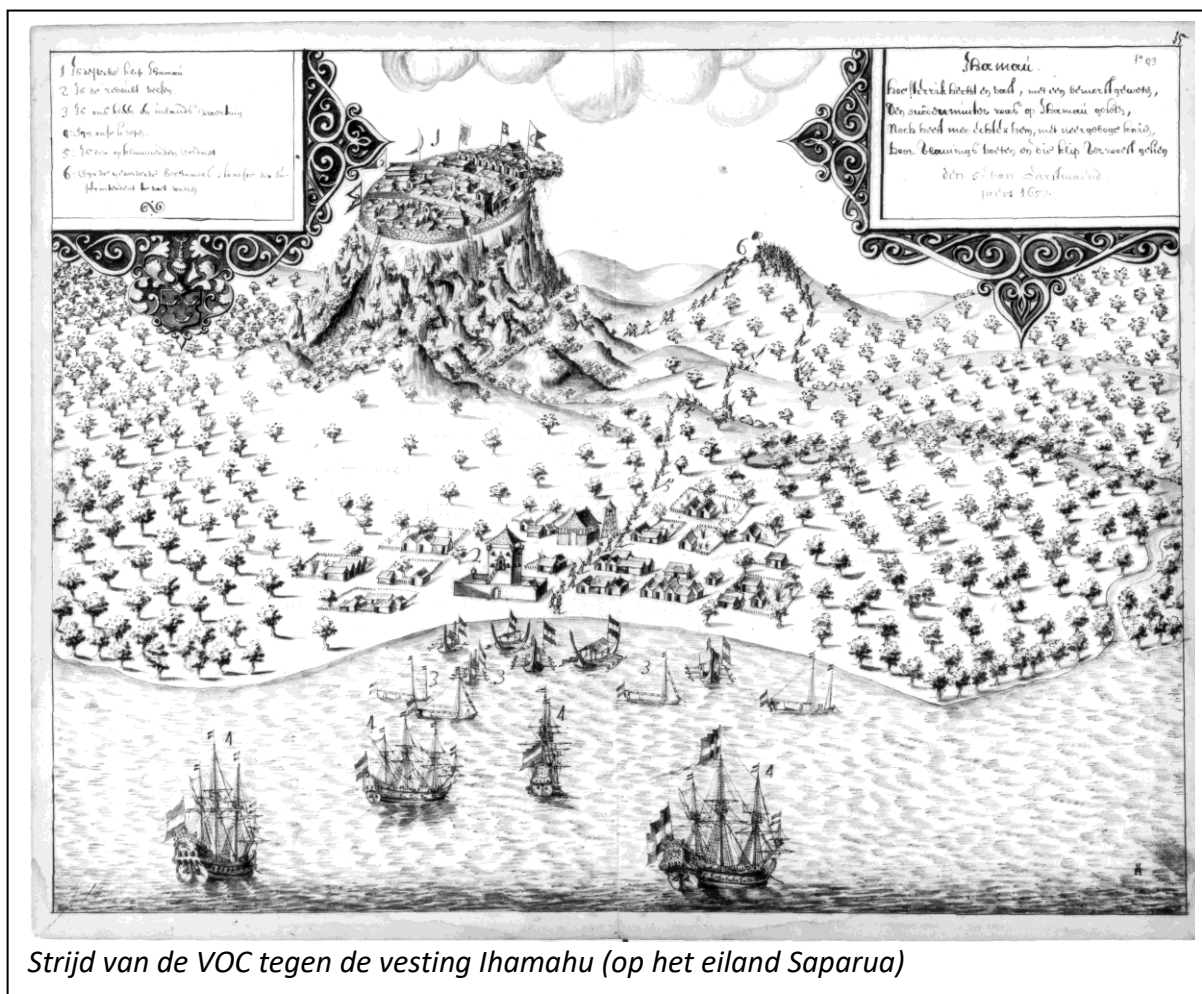
Gevolgen voor Haruku

Na de oorlog op Alaka werden de Nederlanders de baas op Haruku. Dat had grote gevolgen voor de inwoners:

- De Nederlanders dwongen hen om vanuit de bergen naar de kust te verhuizen. Zo konden ze hen beter in de gaten houden.
- De inwoners van Haruku moesten verplicht kruidnagelbomen aanplanten. De Nederlanders kochten alle kruidnagels tegen een vaste prijs.
- Regelmatig controleerden de Nederlanders of er op Seram nog kruidnagelbomen groeiden. De mensen van Haruku moesten mee als roeier op deze expedities, die *hongitochten* werden genoemd.
- Omdat er veel grond werd gebruikt voor de kruidnagelteelt, bleef er minder plaats over om sago en kokos te verbouwen. Hierdoor werd Haruku afhankelijk van de invoer van rijst uit Java.

Doordat de Nederlanders alle kruidnagels tegen een vaste prijs opkochten, hadden de inwoners van Haruku een vast inkomen. Dat werd anders, toen aan het eind van de achttiende eeuw anderen erin slaagden om op eilanden ten oosten van Afrika ook kruidnagelbomen te laten groeien. Het monopolie werd daarmee doorbroken. In 1798 ging de VOC failliet. Al haar bezittingen werden overgenomen door de Nederlandse staat.

Na 1863 kochten de Nederlanders niet meer alle kruidnagels op. Bovendien mochten toen overal in Indonesië kruidnagelbomen worden geplant. Doordat er nu te veel kruidnagels op de markt kwamen, daalde de prijs fors en werden niet alle nagels meer verkocht. De bevolking van Haruku en de andere Molukse eilanden kreeg daardoor steeds

Strijd van de VOC tegen de vesting Ihamahu (op het eiland Saparua)

meer te maken met armoede. Om toch aan geld te komen, namen veel jongemannen dienst in het Koninklijk Nederlands-Indisch leger (KNIL). Daardoor moesten ze meestal weg van hun eiland omdat ze als soldaten elders in de kolonie ingezet werden. Maar ze verdienden geld dat ze naar hun familie konden sturen.

Nog steeds is de verbouw van de kruidnagels één van de belangrijkste bronnen van inkomsten van de bewoners van Molukken. Het geld dat ze hiermee verdienen, is vaak bestemd voor extra uitgaven (school, dokter) of voor luxeproducten.

De steeltjes van de bloemknoppen (kruidnagels) worden verwijderd

Vragen:

2.1 Noem drie specerijen die vroeger alleen op de Molukken groeiden.

2.2 Kruidnagels groeiden oorspronkelijk alleen in de *Midden-Molukken / Noord-Molukken* (omcirkel het juiste antwoord).

2.3 Wat is een kruidnagel? Verklaar de naam.

2.4 Waarvoor werden kruidnagels gebruikt? Noem ten minste twee toepassingen.

2.5 Leg uit wat een monopolie inhoudt.
